

„NOVÉ VÝZVY – NOVÉ PŘÍLEŽITOSTI“

SLAVNOSTNÍ KONFERENCE RADY EVROPY K 10. VÝROČÍ EVROPSKÉ ÚMLUVY O KRAJINĚ VE FLORENCII

Florence se třetí říjnový týden letošního roku stala místem setkání krajinářů, a to jak univerzitních odborníků a ministerských úředníků, tak praktických krajinářských architektů a zástupců nejrozličnějších s krajinou souvisejících občanských iniciativ. Hostila totiž tři významné oborové konference, které se částečně vzájemně překrývaly, takže nebylo možno plně se účastnit všech tří. Ve dnech 18.–19. října se konala konference „Living landscape“ (živá krajina) pořádaná UNISCAPE mezinárodní sítí krajinářských univerzit zabývající se příspěvkem vědy a školství k implementaci Evropské úmluvy o krajině (EÚK). 19.–20. října následovala již v názvu zmíněná konference Rady Evropy. V závěru krajinářsky intenzivního týdne 21.–23. se konaly souběžně konference CIVILSCAPE (Mezinárodní síť nevládních organizací podporujících EÚK) „Od vize

k akci“ a kurz pro studenty a doktorandy „Výzkum krajiny“ pořádaný opět sítí UNISCAPE.

Evropská úmluva o krajině

Všechny tyto akce souvisely s oslavou 10. výročí oficiálního předání Evropské úmluvy o krajině k podpisu členským státům Rady Evropy, k čemuž došlo právě ve Florencii. Evropská úmluva je dokument, který zcela zásadně a revolučně změnil vědecké i úřední pojetí krajiny. Zatímco do té doby se všechny mezinárodní konvence orientovaly zejména na ochranu přírodovědecky nebo historicky výjimečných území, Evropská úmluva o krajině se zabývá veškerou krajinou, tedy nejen cenou a atraktivní, ale i zcela běžnou (tzv. každodenní), urbanizovanou, intenzivně hospodářsky využívanou i devas-

tovanou. Zavazuje každý signatářský stát k vytvoření vlastní typologie krajiny svého území, k aktivnímu plánování a péči o ni. Na základě definované typologie pak má každý stát vytvořit svou krajinou politiku a v jejím rámci tzv. cílové charakteristiky krajiny. Tyto cílové charakteristiky pak v rámci jednotlivých krajinových typů (types) složených z konkrétních krajinových celků (units) představují vymezení jejich specifických hodnot a následné plány péče respektující jejich krajinová specifika a jedinečnost. Na jejich tvorbě pak má mít od počátku rozhodující podíl dotčené obyvatelstvo i různé zájmové skupiny. Do dnešního dne úmluvu ratifikovalo 32 členských států Rady Evropy a 6 dalších ji podepsalo prozatím bez následující ratifikace.

Organizace a místo konference

Vlastní slavnostní konferenci organizoval Výbor pro kulturní dědictví, krajinu a prostorové plánování Rady Evropy ve spolupráci s italskou vládou, provincií Toskánsko a městem Florencií. Jeho unikátně dochovaná renesanční atmosféra včetně historické kulturní krajiny v nejbližším okolí byla pro tak významnou krajinářskou událost velmi vhodným místem. Přednášky se konaly v jednom z nejdůstojnějších světských míst Florencie, a to v gotické radnici Palazzo Vecchio, monumentálním Sále rady 500 občanů vyzdobeném rozsáhlými figurálními freskami Giorgia Vasariho.

Foto © Igor Kyselka

Pohled ze slavného Mostu zlatníků (Ponte Vecchio) na nábřeží Lungarno Medici na pravém břehu řeky Arno

Program konference

Úterý 19. 10. 2010

Po úvodních projevech představitelů Rady Evropy a italské vlády následovala jednání v následujících sekcích:

Sekce I.: Kvalita krajiny – kvalita života

Yves Luginbühl (CNRS Francie) se zabýval změnami očekávání veřejnosti od roku 2000 ve smyslu přenosu aktivit z mezinárodní úrovně na úroveň lokální a naopak, metodami a příklady průzkumů veřejnosti a jejího vztahu ke krajině (např. s ohledem na kvalitu vody, zemědělství, ochranu přírody, ekologické problémy), její podobě a kvalitě. Zdůraznil rovněž nutnost hledání spíše déle trvajících společných východisek, než rychlých a autoritářských politických rozhodnutí.

Také **Anne - Marie Chavanon** (Komise pro nevládní organizace Rady Evropy) uváděla příklady z Toskánska i odjinud, kde se místní sdružení i odborné asociace (např. krajinářských architektů, lesníků či právníků) vzájemně aktivně podílejí na zachování a dotváření hodnot kulturní krajiny. Ve spolupráci s vědeckou sférou i státní správou a samosprávou tak vytvářejí v krajině společně záměry.

Giuseppe Roma (ředitel Nadace Censis a profesor rozvoje měst z univerzity v Římě) dokumentoval na příkladech nekontrolované a živelné urbanizace v určitých oblastech a vylidňování a zarůstání krajiny v oblastech jiných některé významné procesy krajinářských změn, které mnozí místní obyvatelé vnímají velmi citlivě a více smysly, a poukazoval na mnohé místní iniciativy snažící se o spoluvytváření měst a jejich „návrat lidem“.

Mauro Agnoletti (profesor ekologického a krajinářského plánování, Zemědělská fakulta univerzity ve Florencii) hovořil o změnách v zemědělství a péči o krajinu vlivem klimatických změn, což s sebou nese potřeby vytváření nových strategií vzhledem k využívání některých oblastí, např. údolních niv směrem k jejich vyššímu zalesnění a uvedl, jaké to má dopady

na biodiverzitu, kde pestrost biotopů je podmínkou.

Sekce II.: Kvalita krajiny – kvalita politik

Michael Starret (Památkový úřad, Irsko) dokladoval na příkladu Irska jednotlivé kroky implementace úmluvy, které byly od počátku včetně krajině typologie a národní krajině strategie diskutovány s veřejností, zejména s farmáři, takže tyto dokumenty jsou srozumitelné a všeobecně přijímané. Funguje zde dobrá spolupráce vládní, nevládní a vědecké sféry, byla zřízena podobně jako i v několika jiných zemích krajinářská observatoř pro sledování trendů a změn v krajině a dokonce byl vydán zvláštní zákon o irské krajině.

Enrico Buergi (prezident Výboru pro cenu krajiny Rady Evropy) rekapituloval některé konkrétní projevy desetileté existence EÚK, zejména nejruznější nevládní aktivity. V roce 2009 byla poprvé vyhlášena Cena krajiny Rady Evropy, která bude dále udílěna každý lichý rok. Konkurence byla velká, šlo hlavně o projekty na lokální úrovni. Nakonec zvítězil rozsáhlý krajinářský park „La Deùle“, který napomohl při rekultivaci krajiny starého průmyslového území regionu Lille v severní Francii. Na jeho návrhu i realizaci se do velké míry podílely místní komunity.

Slimane Tir (prezident odboru přírodního prostředí Lille – metropole) v návaznosti na předchozí příspěvek informoval jakožto představitel vítězného regionu loňské Ceny krajiny Rady Evropy o velkých změnách nejen v podobě a kvalitě území po realizaci krajinářského parku vrácením vody do krajiny a odstraněním starých průmyslových zátěží, ale i ve vědomí lidí a zvýšení jejich zájmu o okolní krajinu, na jejímž zlepšení (např. výsadbě stromů) se mnozí podíleli vlastníma rukama.

Sekce III.: Zvyšování povědomí a vzdělávání – podpora udržitelného rozvoje

Liv Kristine Mortensen (Ministerstvo životního prostředí, Norsko) prezentovala film, z něhož vyplývalo, že

v mnoha norských městech ležících v zachovalé členité krajině jejich úřady poněkud hřeší na svou polohu a o přírodu ve městě se starají nedostatečně. Film dokresloval, jak se tento vztah bude od základních škol cílenou ekologickou výchovou přímo v terénu.

Carlo Magnani (profesor historie architektury, univerzita Benátky) ve své přednášce hovořil o nutnosti vazby krajinářských typologií na kulturu a regionální architekturu a historii, významu mezioborové spolupráce při tvorbě krajinářských typologií a politik, o krajině jako o společenském bohatství, o pořizování mentálních map jako důležitého podkladu různého vnímání krajin a udržitelné krajiny jako cíli.

Paolo Baldeschi (profesor prostorového plánování univerzity ve Florencii) zmínil historicko-geografické pojetí krajiny jako východisko pro práci na typologii a strategii dle EÚK. Dost závisí na tom, jací lidé se vyjadřují k cílovým charakteristikám krajiny, neb značně záleží na profesi, zda je dotýčný místním obyvatelem nebo turistou. Hodnocení krajiny a tvorbu jejích cílových charakteristik je nutno vytvářet z více hledisek.

Dietrich Bruns (profesor historie a architektury, univerzita Benátky) představil optimální vzdělávání krajináře na univerzitní úrovni a v té souvislosti organizaci ECLAS, což je Evropský výbor škol krajinářské architektury.

Dále vystoupila **Mariella Zoppi** (profesorka zahradní a krajinářské architektury a percepce, VŠ pro zahrady a krajinu Florencie). Cenná kulturní krajina Toskánska prochází značnými proměnami. Jejich dopady závisí do velké míry na místní správě. Lidé vnímají krajinu různě např. dle profese či věku. Je nutné společně s politiky hledat společné scénáře a zvláště v Toskánsku čerpat z historických kořenů.

Franco Farinelli (prezident Italské asociace geografů, univerzita Bologna) přednesl filozofický příspěvek, v němž autor řešil různé pojetí krajiny jako prostoru a změny, které v ní vyvolávají pohyby lidí. Poukázal na růz-

né vidění krajiny, např. očima umělců, kteří mohou zprostředkovat zcela nové úhly pohledů na krajinu.

Sekce IV.: Krajina – evropské dědictví

Jako první vystoupil **Jean - Francois Seguin** (prezident konference EÚK Rady Evropy). Články EÚK č. 7, 8 a 9 se zabývají mezinárodní spoluprací, informační, univerzitní a vědeckou výměnou zkušeností a přeshraniční kooperací v oblasti krajiny. V tom je možno navazovat na starší konvence např. o habitatech (nalezitích), Alpskou konvenci, UNESCO nebo Aarhuskou úmluvu. V oblasti krajinářské architektury tak již léta úspěšně působí program Le Notre, v němž je zapojeno 190 univerzit nebo výše zmíněná organizace ECLAS. Dále autor zmínil více příkladů tzv. Ateliérů přeshraniční spolupráce, kde Francie rozvíjí různé krajinné projekty se všemi svými sousedy a rovněž každoroční workshopy pořádané od roku 2003 k různým aspektům úmluvy.

Lionella Scazzosi (profesorka Polytechniky Milano) zmínila článek 6 Evropské úmluvy popisující nástroje, které musí každá smluvní strana nezbytně zavést pro plnění úmluvy a článek 10 o monitorování tohoto plnění. Zde může každá země uplatnit svůj přístup a své indikátory při zachování zásady účasti veřejnosti a uplatnění strategií (dle charakteru dílčích krajiných celků) – ochrany, tvorby nebo údržby.

Maria José Festas (viceprezidentka konference EÚK Rady Evropy) představila připravovaný webový informační systém Rady Evropy k EÚK včetně založení Evropské krajinné observatoře. Na tomto serveru by byly kromě odkazů na stránky všech smluvních stran a významných mezinárodních krajinářských organizací také nejrůznější mapy a fotografie, jakož i diskusní fórum včetně odpovědí na nejčastější otázky.

Dalším přednášejícím byl **Nigel Thorne** (prezident EFLA – evropské pobočky mezinárodní federace krajinářských architektů). Krajina se mění

neustále a to i přes nejpřísnější režimy ochrany. Nejvíce se nyní hovoří o možných vlivech změny klimatu a demografických změn. Zde vzrůstá význam krajinářského architekta, který může ve spolupráci s jinými profesemi vytvářet různé strategie, které na tyto změny účinně reagují, a to často i na celoevropské úrovni.

Středa 20. 10. 2010

Program slavnostního dne výročí Evropské úmluvy o krajině začal projevy představitelů města Florencie, provincie Toskánsko a Rady Evropy, kteří mj. uvedli některé pozitivní příklady existence a implementace úmluvy za posledních deset let a poukázali na směrnice pro implementaci EÚK přijaté Radou Evropy před deseti lety. Vystoupil i představitel Ruské federace, která zatím úmluvu nepodepsala, ale vážně o tom uvažuje již v nejbližší době.

Následovaly desetiminutové vstupy zástupců smluvních států (z 37 signatářských států toho využilo 20), kteří ve svých prezentacích většinou hodnotili postup implementace úmluvy ve svých zemích. V řadě zemí mají již zpracovány krajinné typologie, národní strategie, aktualizovanou příslušnou legislativu, rozvinutou přeshraniční spolupráci v oblasti krajin, různé pravidelné krajinářské konference, výstavy a ceny. V tomto ohledu mohou jako příklad sloužit zejména Velká Británie a Slovinsko s jednou z prvních zpracovaných krajinných typologií, byť Spojené království podepsalo úmluvu až poměrně pozdě. Naopak z významných evropských států dosud nepodepsalo kromě Ruska také např. Německo, Rakousko či Švýcarsko. Za Českou republiku vystoupila **Júlia Tobíková** z Ministerstva životního prostředí. Kromě pohledu do historie, v němž poukázala na poměrně dlouhou českou tradici jak v ochraně přírody, tak v tvorbě kulturní krajiny, zmínila pravidelné konference Tvář země a úspěšně implementovanou EÚK do Stavebního zákona, Státního programu přírody a krajiny a dokonce nepřehlédnutelný odstavec v Programovém prohlášení vlády z roku 2010. Představila rovněž úctyhodné, právě vydávané dílo Atlas krajiny ČR a vzpomněla seminář z 6. 10. 2010,

na němž zástupci sedmi ministerstev za účasti představitelky Rady Evropy deklarovali vůli ke spolupráci na další implementaci úmluvy.

Colin Price (profesor krajinné ekonomie, UK) uváděl řadu trefných případů, kdy jedinečnost, estetiku a (vnitřní) energii krajiny nelze hodnotit ekonomickými kategoriemi. Zmiňoval např. zcela jedinečnou hodnotu jednotlivých míst krajiny pro každého, kdo právě zde něco významného prožil nebo zde vyrostl. Zmiňoval i vysokou historickou a duchovní hodnotu mnoha míst spojených nejen s křesťanským kultem a stále postupující nepřívou fragmentaci volné krajiny.

Fotograf **Gabriele Basilico**, představující skupinu fotografů, kteří v rozmezí let 1983–1989 fotografovali vybraná města na severním pobřeží Francie (Normandie a okolí) v různých denních a ročních dobách a na proměnách stínů a světla dokumentovali různé nálady, a tedy i různé působícího genia loci daného území.

Maguelonne Dejeant-Pons (tajemnice EÚK, vedoucí Výboru pro kulturní dědictví, krajinu a prostorové plánování Rady Evropy) v závěrečné řeči ještě jednou vyzvedla jedinečnost místa pro tuto událost, pozitivně několik větami zhodnotila, co se v signatářských zemích za deset let učinilo a dodala optimistickou vizi o růstu a košatění dalších aktivit v rámci implementace EÚK v zemích úmluvy, jakož i jejich další přírůstek.

V podobném duchu promluvil **Mario Lollí Ghetti** (Ministerstvo kulturního dědictví, Itálie), který účastníky pozval na příští tematický workshop k EÚK v Portugalsku (podzim 2011).

V průběhu konference bylo zveřejněno prohlášení Komise pro udržitelný územní rozvoj Rady Evropy, která v něm plně podporuje další implementaci a rozvoj veškerých aktivit obsažených v Evropské úmluvě o krajině.

Závěr

Konference k desátému výročí působnosti Evropské úmluvy o krajině přinesla a shrnula řadu jak nových vědeckých přístupů a poznatků, tak i praktických pozitivních příkladů a úspěchů její implementace v jednotlivých členských zemích. Akademické úrovni byl z hlediska počtu a délky příspěvků věno-

ván snad trochu větší prostor, který by se vyplatilo dát zástupcům z praxe, mj. také proto, že většina akademiků byla z Itálie, a ti zpravidla neměli power pointovou prezentaci, a neitalský posluchač byl tak odkázán jen na překlad ze sluchátek. Přesto vyznění konference a celé implementace Úmluvy vyznívá optimisticky a je dnes zřejmé, že její existence znamenala a nadále bude zna-

menat pro evropskou krajinu a celé její kulturní dědictví velmi mnoho. Jako hlavní přínosy lze hodnotit řadu vynikajících podnětů a akcí na místní úrovni, kde se ukazuje, že krajina ve většině případů obyvatelům není lhostejná, a že mají velkou vůli pro ni něco dobrého udělat. To lze také považovat za nejdůležitější a zároveň nejnadějnější závěr konference.

*Ing. Igor Kyselka, CSc.
Ústav územního rozvoje*